

Münevver Tekcan

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

İRAN AFŞARLARI THE AFSHARS TRIBES IN IRAN

ABSTRACT

Afshars are one of the 24 Oghuz tribes. The only group amongst Oghuz tribes that have preserved their own identity and have survived in Iran is Afshars. Turkic population is unevenly dispersed throughout Iran, and recently no census was taken that could reveal the demographic structure of ethnic groups and languages in Iran. It is for that reason, there is no data that can state the real number of nomadic Afshars and their exact circumstances. In this article, the position of Afshar people in Iran was examined under historical, social, cultural and linguistic aspects.

Key Words

Iran, Iran Afshar, Turkish language

ÖZET

Afşarlar 24 Oğuz boyundan biridir. İran'daki Eski Oğuz boyları arasında kendi kimliklerini koruyarak varlıklarını sürdürebilen tek boy Afşarlardır. İran'daki Türk nüfusu, İran'ın hemen her yerinde dağınık olarak görülmektedir. Yakın zamanda İran'daki etnik grupların ve dillerin demografik durumlarını ortaya koyan bir nüfus sayımı yapılmadığından dağınık ve konar-göçer olarak yaşayan Afşarların gerçek sayı ve durumu gösterecek veri yoktur. Bu makalede İran'daki Afşarların durumu tarihsel, sosyal, kültürel ve dilsel olarak mercek altına alınmıştır.

ANAHTAR KELİMELER

İran, İran Afşarları, Türk dili

Afşar Etnomimleri

Yirmi dört Oğuz boyundan biridir. Afşarlar ile ilgili ilk bilgiler Kaşgarlı Mahmud'un *Divanü Lügati't Türk* adlı eserinde yer almaktadır. Bu eserde Afşarlar, Oğuz boyları arasında altıncı boy olarak verilmiştir (Dankoff, 1985: 40). Reşidüddin Fadillah ve Ebu'l Gazi Bahadır Han'da ise Afşarların Oğuz Han'ın üçüncü oğlu Yıldız Han'ın oğlu Avşar'dan geldiği ifade edilmiş, Oğuz boyları içinde dokuzuncu boy olarak saymışlardır (Reşidüddin 1338: 40; Ebu'l Gazi bahadır Han 80b/2). Oğuz boylarının her birinin kendisine ait bir damgası olmuştur. Kaşgarlı ve Reşidüddin diğer Oğuz boylarının olduğu gibi Afşar boyunun da kendine ait iki oktan oluşan damgasını vermişlerdir. Reşidüddin, Afşarların ve kendilerine yakın diğer üç Oğuz boyu Kızık, Beğdili ve Karkın'ın kutsal saydıkları, ortak ongunlarının "tavşancıl" adlı bir kuş olduğunu, Afşarların bu kuşu avlamadığını ve etini yemediğini bildirmiştir (Reşidüddin 1338: 37-40). Ebu'l Gazi Bahadır Han'a göre ise Afşar boyunun ongunu "Cürrelaçin" kuşudur (Ebu'l Gazi Han 83a/1).

Oğuzların İslamiyet'ten önceki rivayetlerinde, Afşarlardan söz edilmemiştir. Bazı Oğuznâmelerde *Kayı*, *Eymür*, *Yazır* ve *Beğdili* gibi hükümdar çıkaran boylar arasında gösterilen Afşarlarla ilgili *Kazan Oğuznâmesi*'nde, *fasl-ı beyân-ı Afşar Han sâhib-kıran* bölümünde, Oğuz Han'ın üçüncü oğlu Yıldız Han'ın oğlu olan Avşar Han, boyunun adını taşıyan kurucusudur. Bu bölümde, Avşar Han'ın on oğlundan bahsedilip onların adıyla anılan Kündüzlü, İslamlı, Ahmedli, Paparlı, Şamlı, Kasımlı gibi obalar ve Afşar oymakları hakkında bilgiler verilmiştir (bk. *Oğuznâme Destanı* 1998: 57b-11/63a-7).

Afşar/Avşar adı, değişik kaynaklarda *Afşar*, *Avşar*, *Avşar*, *Avuşar*, *Avşar uşağı*, *Afşarlar*, *Evşar*, *Evşeriye*, *Efşeriye*, *Ovşarî* şekillerinde de görülmektedir. Afşar boyunun adı, Kaşgarlı Mahmud (11. yüzyıl) ve Fahreddin Mübarek Şah'ın (13. yüzyıl başı) listelerinde *Afşar*; Reşidüddin (14. yüzyıl başı) ile ona dayanan Yazıcıoğlu (15. yüzyıl) ve Ebul-Gazi Han'ın (17. yüzyıl) listelerinde de *Avşar* şeklinde geçmektedir. Moğol istilâsından (1219-1221) önceki vekâyinâmelerde Kaşgarlı ve Fahreddin Mübarek Şah'ı teyiden *Afşar* şekline rastlanmaktadır. 14.-17. yüzyıllarda Anadolu'da *Afşar* olarak da görülmekle birlikte *Avşar* şekli daha yaygındır. İran kaynaklarında bu boyun adı 16. yüzyıldan itibaren sadece *Afşar* şeklinde yazılmıştır (Sümer 1992:160, Oberling 1985: 582). Günümüzde, İran coğrafyasında, bu boya mensup olan oymaklar ve köylüler kendilerini "Afşar" olarak adlandırmaktadırlar.

Afşar adının kökeni ve anlamı hakkında, kaynaklarda çeşitli görüş ve açıklamalar bulunmaktadır. Reşidüddin'e göre *Avşar*, hükümdar çıkarmış beş boydan (diğerleri *Kayı*, *Yazır*, *Bey dili*, *Eymür*) biridir. Anlamı ise "çevik ve vahşi hayvan avına hevesli"dir. Yazıcıoğlu Alî'de "cüst ü çalak ve ava, canavara ve kuşa hevesli" demektir (Yazıcızâde Âli: 12a). Ebulgazi Bahadır Han'a göre manası "işini ıldam (çabuk)

gören”dir (Ebu’l Gazi Han 82b/17). A. Caferoğlu, Vambèry’nin bu kelimenin “avşamak” kökünden geldiğini; *Avşar* adına “toplayıcı” ve “zaptiye neferi, mübaşir” anlamlarını verdiğini, ancak bu etimolojinin sadece tahmin olduğunu ileri sürmektedir (Caferoğlu 1966: 31). G. Nemeth *Avşar*’ın “avş-” fiilinden geldiğini bunun da Kırım ve Kazak Türkçesinde “müsaade etmek ve itaat etmek” anlamına geldiğini, *Avşar*’ın “itaatli” manasında olduğunu ifade etmektedir (Köprülü 1979: 28). Zeki Velidi Togan *Avşar*’ın “avcı + er” den geldiğini belirtmekte, kelimeye “çevik ve vahşi hayvan avına hevesli” anlamı vermektedir (Togan 1982: 50,). Ferhat Zeynelov’a göre *Avşar* sözü “av meraklısı” anlamına gelir (Uzun 2002: 652). İran’da Türk boylarından Afşarlarla ilgili en eski metinlerde *Evşar*, *Evşer*, *Evşeriye*, *Efşariye* adları kullanılmıştır. Muhammed Mukaddesi, *Evşer* adının Türkistan’ın köylerinden olan *Evşer*’den geldiğini Afşar büyüklerinin burada ikamet ettiklerini kaydetmektedir (Karadeniz 2012: 113). Lockhard, “Afşar” adının “Evşer” den geldiğini yazmaktadır (Lockhard 1938: 17).

Din ve Kültür

İran'daki Eski Oğuz boylarından kendi kimliklerini koruyarak varlıklarını sürdürebilen tek önemli boy olan Afşarlar, genel olarak Şii mezhebindedirler. Aralarında az sayıda da olsa Sünni unsurlar bulunmaktadır (Bozkurt 2002: 317). Özellikle Azerbaycan (Urumiye, Zencan), Güney İran (Kerman ile Bandar Abbas arasındaki bölgede) ve Horasan olmak üzere, İran sınırları içinde dağınık bir şekilde yaşayan İran Afşarları, Fars dilli merkezden önemli kültürel farklılıklarla ayrılan kırsal özelliklerin ağır bastığı bölgelerde, boy teşkilatı geleneğini ve göçebe özelliklerini devam ettirmektedirler. İran'da yaşayan Türk toplulukları, aşiret yapısı ve konargöçerlik özelliklerini yitirmeye başlamasına rağmen Afşarlar aralarındaki sıkı aşiret yapısını, büyük ölçüde sürdürmektedirler (Bosnalı 2007: 36). Geçim kaynakları genellikle hayvancılığa dayanan Afşarlar, ziraatla da uğraşmaktadırlar. Dokumacılık ve el sanatlarıyla ürettikleri halı, kilim, dokumalar, süsleme eşyaları ve ev eşyalarının ticaretini yapmaktadırlar. Dışa kapalı aşiret ekonomisine sahip olan Afşarların ticaret merkezleri Baft'tır. Özellikle dokumacılıkta ülke çapında bilinmektedirler.

İran musikisindeki Afşarî makamı onların sanat ve kültür yönünü ortaya koymaktadır. İran Afşarlarından tanınmış devlet adamları, sanatkârlar ve yazarlar yetişmiştir. Nadir Şah (1736-1747), Şah Abbas devrinin (1587-1629) sanatçılarından olan Sadık Bey Afşar (940/1553-?) XVIII yüzyılın tanınmış şairi Tarzî bunlar arasındadır (bk. Köprülü 1979: 35).

Coğrafya ve Nüfus

İran'daki Türk nüfusu, İran'ın hemen her yerinde dağınık olarak görülmektedir.¹ Bunlar arasında Afşarlar yoğun olarak Rafşancan'ın güneybatısından başlayıp Kerman-Bam'ın güneydoğusundaki karayoluna kadar uzanan geniş bir bölgede yayılmışlardır.

İran'da Afşarların adacıklar halinde düzensiz olarak yayıldıkları belli başlı bölgeler şunlardır: Urmiye Gölü'nün kuzeybatı kıyıları; Hamse eyâletinin güney kısmı; dağlık bölgelerde Hemedan ile Kermanşah eyaleti sınırları; Bocnurd'la Kuçan'ın güney çevresinde Sebzevar ile Nişabur arasındaki alan; Cumeyn'in kuzeyinde ve Kerman'ın güneyindeki bölgeler (Caferoğlu 1966: 31). Bu bölgelerdeki İran Afşarlarının boy ve soy kolları şu şekilde tasnif edilmektedir: Huzistan Afşarları, Kazerün Afşarları,

¹ İran'ın kuzeybatı, kuzeydoğu ve güney toprakları Türk toplulukları için sıkışık, yoğun hayat alanlarıdır. Alborz dağlarından Basra körfezine, Afganistan'dan Irak sınırına dek uzanan Güney Merkezi İran'da Afşar, Kaşkay (İnanlu, Baharlu, Nefer), Bıçakçı, Ağaçri, Kaçar, Kengerlu vd. aşiretleri bulunmaktadır (bk. Barutçu Özönder 2002: 102).

Kûh-Gîlûye Afşarları, Hamse Afşarları, Horasan Afşarları, Urmiye Afşarları, İmanlu Afşarları, Alplu Afşarları, Eberlü Afşarları (Caferoğlu: 1966; Uzun: 2002).

XIX. yüzyıl seyyahlarından M. Shiel, İran coğrafyasındaki Afşarların yurtları ve hayat tarzlarıyla ilgili şu bilgileri vermektedir: Urmiye’de yerleşik 7000 ev, Mazendaran’da 100 ev, Usanlu-Mazendaran’da 50 ev, Gazvin-Tahran arasında 900 çadır; Usanlu, Huvar ve Demadven 1000 çadır ve ev; Afşar Şahsevenleri Hamse’de 2500 çadır ile 200 ev, Kirman’da 1500 ev (Sarışman 2002: 443; Shiel 1973: 396-398).

1881 yılı kayıtlarına göre İran’daki Afşarların nüfusu Rumiye’de 25.000, Hamse’de 10.000, Kazvin’de 5.000, Hemedan’da 7.000, Huzistan’da 10.000, Kirman’da 6.000, Horasan’da 8.000, Fars’ta 8.000 ve Mazenderan’da 5.000, çadır olmak üzere toplam 91.000 çadırıdır (Sümer 1980: 292).

Faruk Sümer A. Dupré’ye istinaden İran’daki Afşarların yerleşimleri ve nüfuslarıyla ilgili olarak şu kayıtları vermektedir: “Hamse’de 10.000 kişi, Kazvin çevresinde 5000 kişi, Hemedan yöresinde 7000 kişi, Tahran civarında 7000 kişi, Huzistan ve Şüşter yakınlarında 10.000 kişi, Kirman’da 6000 kişi, Horasan’da 8000 kişi, Fars’ta 5000 kişi (Sümer 1991: 164).

1958 yılı Avrupa kayıtlarına göre ise İran’daki Afşarların toplam nüfusu 400.000 olarak gösterilmektedir (Caferoğlu 1988: 48-49; Sarışman 2002: 443).

1998 yılı Britannica World Data’nın verilerine göre Afşarların nüfusu 700.000’dir².

Yakın zamanda İran’daki etnik grupların ve dillerin demografik durumlarını ortaya koyan bir nüfus sayımı yapılmadığından dağınık ve konar-göçer olarak yaşayan Afşarların gerçek sayı ve durumu gösterecek veri yoktur.

Tarihsel Arka Plan

Oğuz boylarından olan Afşarların asıl yurtları, Deşt-i Kıpçak bölgesi olup, Selçuklu Devletinin kuruluşundan önce Oğuz boylarıyla birlikte Seyhun’un orta yatağındaki Farâb ve İsticâb bölgesinde yaşamışlardır (Karadeniz 2012: 114-115). Selçuklu İmparatorluğu’nun kuruluşundan sonra, diğer Oğuz boylarıyla birlikte Orta Asya’dan göç ederek Hûzistan-Horasan yoluyla Anadolu, Irak ve Suriye’ye gelmişler; 11.-14. yüzyıllar arasında Hazar havzası, İran, Azerbaycan, Anadolu, Irak ve Suriye topraklarında yayılmışlardır.

² Britannica World Data, *Britannica Book of the Year 1998*, s. 772

Afşarlar'ın İran topraklarına gelişleriyle ilgili farklı görüşler vardır. İ. P. Petrosfesky'ye göre Afşarlar, Kaçarlar ve Moğollar ile birlikte Orta Asya'dan İran'a gelmişlerdir. 1400 yıllarında Şam'a sefer düzenleyen Timur'un zamanında baskı altında kalan Afşarların bir kısmı Türkistan'a dönmeye mecbur kalmışlardır. Bu zorunlu göç esnasında Afşarların bir kısmı Azerbaycan'a (Gence'ye) yerleşirken, diğer bir kısmı da Irak'a yerleşmeyi tercih etmişlerdir (Petrosfesky 1949: 94).

Afşarların bir bölümü kuraklık, savaş, yeni yurt edinme isteği gibi değişik nedenlerle Oğuz boylarıyla birlikte Orta Asya'dan göç ederek Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yerleşmişlerdir. Türkistan'da kalanlar ise bir süre sonra Moğol istilasıyla birlikte Azerbaycan'a gelmişler; bunların bir kısmı da Suriye istikametinde Aşağı Fırat havzasını yurt tutmuşlardır. Afşarlar dağıldıkları bütün bölgelerde, önemli ve etkin bir siyasî güç olarak kendilerini göstermişlerdir.

İran'daki en güçlü Oğuz boylarından biri olarak kabul edilen İran Afşarlarının dağınık olarak çeşitli bölgelerde yaşamaları, onların farklı zamanlarda İran'a göç ettiklerini göstermektedir. 11. yüzyıldan itibaren İran'a yerleşmeye başlayan İran Afşarlarının büyük bölümünü Anadolu'dan İran'a göç eden Afşar oymakları oluşturmaktadır. İran'da Afşarların siyasî bir güç olarak ortaya çıkmaları 12. yüzyıla dayanmaktadır. Bu yüzyılın ilk yarısında, Yakub Bey öncülüğündeki Afşarlar, Hûzistan bölgesinde Salgurlu Beyliği ile mücadele ederken görülmektedirler. Daha sonra Afşar Beyi Şumla zamanında bir beylik kurmuşlardır. Bu beylik 1155-1195 yılları arasında hüküm sürmüştür. Şah İsmail, Safevî Devleti'nin kuruluşunda, Safevîlerin Osmanlı Devleti ve Özbeklerle olan savaşlarında Afşarların önemli katkıları olmuştur. Ayrıca Kaçarların askeri teşkilatında görev almışlardır. İran Afşarlarının siyasî alanda en etkili oldukları dönem, 1736'da Safevîler idaresine son vererek Afşarların hakimiyetini kuran Nâdir Şah (1736-1747) dönemidir. Nâdir Şah idaresi kurulduğu zamanda Afşarlar İran'da Urmiye, Hamse, Kirman, Horasan bölgelerinde bulunmaktadırlar. Bunların dışında Hûzistan, Kûh-Gûliye, ve Fars'ta Kazerûn bölgelerinde az nüfuslu Afşar oymakları vardır. 18. Yüzyılın ilk yarısındaki bu dağılışı daha sonraları büyük ölçüde değişmemiştir. Afşarlar varoluş mücadelesini zamanın akışı içerisinde hiçbir zaman kaybetmemişler, I. Dünya Savaşında 1917-1918 yıllarında İran topraklarını karşı savunmada, İngilizlere karşı yapılan direnişte etkin rol almışlardır (Sümer 1980, 1991; Uzun 2002; Sarıman: 2002; Karadeniz 2012; Kaya: 2013).

Ortografi

Afşar Türkçesi bir yazı dili değildir. Okullarda öğretilmediğinden bir Afşar Türkçesi imlâsı ve ortografik standartları yoktur.

Afşar Diyalektinin Türk Dilleri İçindeki Yeri

Gerhard Doerfer'in çalışmaları sonucunda İran'daki Oğuz dillerinin bağımsız bir kolu olarak incelenmeye başlanan Afşar diyalekti, Türk Dilleri ailesinin Oğuz Türkçesi veya Güneybatı Türk Dilleri olarak da adlandırılan grubuna dâhil edilmekte ve Kaşkayı, Sungur, Aynalı ve Afganistan'daki Afşar varyantları ile Güney Oğuz Türkçesi /Güney Oğuz Dilleri alt grubunu oluşturmaktadır (bk. Doerfer 1989, 2006; Johanson 1998).

Uzun bir süre, Oğuz dillerinin ikinci büyük grubunu oluşturan ve İran Türk Dilleri içerisinde önemli yer tutan Merkezî Oğuz Türkçesi/Azerbaycan Türkçesinin bir değişkesi olarak ele alınan Kaşkayı, Aynalı ve Afşar lehçelerini Güney Oğuz Dili adı altında ayrı bir sınıfta değerlendirme eğilimi git gide yaygınlaşmıştır (Bosnalı 1983: 52).

Toplumdilbilimsel Görünüm

İran'ın değişik bölgelerinde yayılmış olan Afşarlar, çok etnik kökenli yapısı dolayısıyla karmaşık birçok dillilik örneği sunan İran toplumunda, bu çok dilliliği oluşturan topluluklardan biridir. Daha çok kırsal özelliğin ağır bastığı çevre bölgelerde yaşayan Afşarların dili, canlılığını belli bir ölçüde sürdürmüş ve özelliklerini koruyabilmiştir. Eğitim dili Farsça olan zorunlu eğitimden dolayı Farsça okuryazar olan Afşarlar arasında, iki dillilik yaygındır.

Fars kökenli topluluğun ana dili olan Farsça, ülkenin tek resmî dili olarak, İran'da yaşayan halkların büyük çoğunluğunun iletişim dili işlevini görür. Anayasal olarak resmî dil ve yerel dillerin birbirinden ayrıldığı İran'da, devlet yerel dillere sadece sınırlı işlevler tanımakta ve bu işlevler Farsçanın yanında kullanılma koşuluna bağlanmaktadır. Bu durum Afşarlar için de geçerlidir (Bosnalı 2007: 113).

İran'da konuşulan dillerin birçoğu hakkında sayısal veriler bulunmamaktadır. 1956 İran'ın resmî nüfus sayımında Azeri Türkçesi ve Türkmencenin de bulunduğu İran'daki dokuz yerel dilin demografik durumuna yer verilmiştir. 1959'da yayımlanan bu verilerde Türkmenler ile Azerbaycan Türkleri, 4 240 000 kişilik bir nüfusla azınlık dillerini konuşan nüfusun %46'sını oluşturmaktadır. Ayrıca, Türkmen Türkleri ve Azerbaycan Türkleri dışında kalan Türk dilli toplulukların nüfusu hakkında herhangi bir bilgi yoktur. İran'da birçok değişkesi bulunan Türk dilini konuşan toplulukları adlandırmak için genel olarak « Türk » kelimesi kullanılmaktadır. Türk diye adlandırılan bu topluluklar, bazen farklı guruplar olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla, bu sayımda, Halaç, Horasan Türkleri, Kerman Afşarlarının, Kaşkayı ve

Kaçar Türkleri gibi gurupların Azerbaycan Türkçesi veya Türkmen Türkçesi nüfusuna dâhil edilip edilmediği bilinmemektedir. İran'daki dillerin nüfusuyla ilgili ikinci bir kaynak, 1993 nüfus sayımıdır. Bu nüfus sayımında ise diğer yerel dillere göre konuşur oranı %51'e yükselen Azerbaycan Türkçesi ve Türkmençe konuşan nüfusun dışında, diğer Türk topluluklarının nüfusuna yer verilmemiştir (Bosnalı 2007: 127-129).

Diğer taraftan devletin dil politikalarının yanında uyguladığı kültür politikaları ve toplumsal gelişmelerin tamamı, üst dil olan Farsçanın giderek baskınlaşmasını ve yaygınlaşmasını desteklemektedir. Okur-yazarlık ve okullaşma oranının her geçen yıl artmasının yanında hızlı kentleşme, kent kültürünün en önemli unsuru olan Fars dilinin bütün İran topraklarında yayılmasını hızlandırmaktadır. Sosyal ve dilsel yapıları itibariyle çok çeşitli olan etnik grupların kırsal, aşiret ve göçebelğe dayalı geleneksel özelliklerini her geçen gün biraz daha kaybetmeleri, bu süreci desteklemektedir (Bosnalı 2007: 113). İran'ın millî eğitim programı çerçevesinde, Farsça ve Ermenice dışında, ana dillerinin öğretimine yer verilmediği için yerel dillerde ana dillerinin aktarımı, büyük bir oranda aile içerisinde gerçekleşmektedir (Bosnalı 2007: 191).

Afşar Türkçesi söz varlığı, sözdizimi ve söz kalıplarının kullanımı bakımından Farsçanın etkisi altındadır. Bu etki şu örneklerde açıkça görülmektedir: *senmeni-ne va'de goydın biribirine-ki, ere giden mene* " sen bana söz verdin ki benimle evleneceksin"; *Hüb! Em-gızı hem şâyET em-oğlını, vezir-oğlını artug issesin.* " Pekî! Ya amca-kızım vezirin oğlunu benden daha çok isterse." *Dir ki benim dişim ağrır* "Benim dişim ağrıyor, diyor"; *men ki şikardan geylim* " Ben avdan geldim; *hüb "peki"; xayli hüb " Çok iyi", Siz şād u biz de şād "Siz de biz de mutluyuz", beli! "evet" (bk. Doerfer 1989'dan metinler).*

Afşar Ağzının özellikleri şöyledir:³

Ses Bilgisi

1. Azeri Türkçesinde olduğu gibi Afşar Ağzında aslî uzun ünlüler korunmaz: Af. *gız* <AT *kız; "kız"; Af. *güc* <AT *kü:ç "güç"; Af. *bér-* <AT *be:r- "ver-"; Af. *yiz* <AT *yü:z "yüz".

Ancak kimi sözlerde ses düşmesinin sonucu ünlü uzunlukları oluşur: Af.*be:il* < *bu yıl*; Af. *e:max* < *yemek*; Af. *e:l* < *yel*; Af. *i:k* < *yük*; Af. *şa:r* < *şehir*; Af. *e:r* < *yer*; Af. *e:max* < *yemek*.

³ Dil özellikleri bölümünde, DOERFER, Gerhard & Hesche, Wolfram 1989'daki metinler esas alınmıştır. Kabil Afşar Ağzı dil özellikleri için ayrıca bk. Ligeti (1960), Bozkurt (1977).

2. Kapalı /é/ ve açık /e/ ünlüleri Afşar Ağzında belirgin biçimde korunur, kapalı /é/ ünlüsü Azeri ve Horasan Türkçelerinde olduğu gibi birçok sözcükte kullanılır: Af. *dé-* <ET *té-* “demek”; Af. *bés* < ET *bés* “beş”; Af. *vér-* < ET *bér-* “vermek”; Af. *yé-* < ET *yé-* “yemek”; Af. *déşir-* < ET *teğşür-* “devşirmek”.

3. Kimi Türk dillerinin fonetik sisteminde, Farsçanın etkisiyle görülen /a/ ünlüsünün dudaksılaşması, Afşar Ağzında da görülür: Af. *bâş* <ET *baş* “baş”; Af. *bârmak* < ET *barmaq* “parmak”; *âta* < ET *ata* “ata”.

4. Kimi sözcüklerde, Farsçanın etkisiyle söz başı ve söz içi /ö/ ünlüsü /e/’ye değişmiştir: Af. *çeräg*, Az. *çöräk* < *çörek* “ekmek”; Af. *dert* < ET *tört* “dört”; Af. *ez* < ET *öz* “kendi”; Af. *sez* < ET *söz* “söz”; Af. *yezgä* “özge”; Af. *kelge* < ET *köli:ge* < *köli-* “gölge”; Af. *deş* < ET *töş* “dös”; Af. *gel* < ET *köl* “göl”. Bu değişim Horasan Türkçesinde de görülür.

5. Afşar Ağzında seyrek olarak Türkçe /ü/ ünlüsü /i/’ye değişir: Af. *dega* < *düğe*; Af. *gegarçi* < *kö:körçgön güvercin*; Af. *gelmax* < *gülmek*

6. Afşar Ağzında yaygın olarak Türkçe /ü/ ünlüsü /i/’ye değişir: Af. *gin* < ET *kün* “gün”; Af. *yiz* < ET *yüz* “yüz 100”; Af. *kil* “kül” Az. *kül* <ET *kül*; Af. *sit* “süt” Az. *süd* < ET *süt*; Af. *tik* “tüy” Az. *tüy* < ET *tü*: kimi sözcüklerde ise /-u-/ ünlüsü, /-i-/’ya değişir: Af. *oxımax* ET < *oқи-* “okumak”, Af. *çamır* “çamur”; Af. *yirek* < *yük*

7. Azeri Türkçesinde görülen söz başında /y/ foneminin /i/ ve /u/ dar ünlülerinden önce düşmesi, Afşar Ağzında da görülür: Af. *il~Az. il* < ET *yıl* “yıl”; Af. *ila:n* < ET *ılan*, Az. *ilan* “yılan”; Af. *ıldız* < ET *yultuz* “yıldız”; *igirmi* < ET *yégirmi*.

8. Afşar Ağzında kimi sözcüklerde söz başında /y/ türemesi görülür: Af. *yew* < ET *eb* “ev”; Af. *yirak* < ET *ırak* “uzak” Af. *yez* < ET *öz* “öz”; *yip* “ip”.

9. Merkezi ve Güney Oğuzca’da söz başı /b/ fonemi /v/’ye değişir: Af. *var-* <ET *bar-* “varmak”, Af. *ve:r-* < ET *bér-* “bermek”, Af. *bar* < ET *bar* “var”. Horasan Türkçesinde ise sözbaşı /b/ fonemi *bar*, *bar-* *ber-* sözcüklerinde varlığını sürdürmektedir. Afşar ağzında kimi sözcüklerde Eski Türkçenin sözbaşı /b-/ fonemi korunur: Af. *bişirmax* < ET *bişur-* “pişirmek”, Af. *barmax* < ET *barmaq* “parmak”, Af. *birga* < ET *bi:rge* “pire”, Az., Tkm. *bi:re*.

10. Oğuz Türkçesinde, kimi sözcüklerde, Eski Türkçenin söz başı /k/ ve /t/ fonemlerinin /g/ ve /d/ fonemlerine değiştiği bilinmektedir. Ancak bu değişme, bütün sözcükleri içine almaktan uzaktır. Afşar Ağzında, Azeri Türkçesine olduğu gibi /k/ ve /t/ fonemlerinin korunduğu sözcükler bulunur: Af. *kergä* < ET *köli:ge* < *köli-* “gölge”; “gölge”, Az. *kölä*, Tkm. *kölege*; Af. *keynak* “gömlek”, Az. *käynäk*, Tkm.

köynek; Af. *tayağ* “dayak, destek”, Az. *dayak* “destek, dayanak, yardım”, Tkm. *tayaq* “dayak, destek”; Af. *turpağ* “toprak”; Af. *te:gmağ* < ET *tök-* “dökmek, akıtmak”, Az. *tökmek*, Tkm. *dökmek*; Af. *tikmağ* < ET *tik-* “dikmek”, Az. *tikmäk*, Tkm. *dikmek*.

11. Söz başında artdamaksıl /q/ foneminin Azeri Türkçesinde olduğu gibi /ğ/’ya değişmesi: Af. *ğız* < ET *qı:z* “kız”, Af. *gaç-* < ET *qaç-* “kaçmak”, Af. *ğal-* < ET *qal-* “kalmak”, Af. *ğardaş* < ET *qarındaş* “kardeş”, Af. *goy-* < ET *qod-* “koymak, bırakmak”.

12. Eski Türkçedeki söz başı artdamaksıl /q-/ fonemi Türkiye Türkçesinde korunmuş, İran’daki Türk dillerinde genellikle /ğ/’ya değişmiştir. Afşar ağzında ise söz başında artdamaksıl /q-/ korunduğu örnekler vardır: Af. *qonağ* “konuk”, Az. *ğonağ*; *qaş* “kaş”, Az. *ğaş*; Af. *qarın* “karın, Az. *ğarın*; Af. *qanat* “kanat, Az. *ğanat*; Af. *qan* “kan”, Az. *ğan*; Af. *qum* “kum”, Az. *ğum*; *qırx* “kırk” Az. *ğırx*; Af. *qız* “kız”, Az. *ğız*; Af. *qal-* “kal-”, Az. *ğal-*.

13. Kimi sözcüklerde /ç/ foneminin sızılışarak /ş/’ye değişmesi: Af. *iş-* < *iç-* “içmek”, Af. ; Af. *aş-* “açmak”; *hiş* “hiç”; Af. *ağaş* “ağaç”; Af. *uş* “üç”.

14. Azeri Türkçesinde yaygın olarak söz ortasında ve söz sonunda, artdamaksıl /q/ foneminin, kurallı biçimde /x/’ya değişmesi Afşar ağzında da görülür: Af. *çix-* < ET *taşıq-* “çıkarmak”; *yox* < ET *yoq* “yok”; Af. *bax-* < ET *baq-* “bakmak”; Af. *yixi-* < ET *yu-* “yıkamak”; Af. *yuxu* < ET *udıq* “uyku”; Af. *tox* < ET *toq* “tok”. *Türkmen Türkçesinde /-q-/ ve /-q/ korunur: ayaq* “ayak”.

15. Söziçi /ls/ ünsüz çiftlerinin /ss/’ye; /nd/ ünsüz çiftlerinin /nn/’ye; /ld/ ünsüzlerinin /ll/’ye değiştiği görülür: Af. *ossun* < *ol-sun* “olsun”, Af. *İssesin* < *iste-sin* “istesin”; Af. *minnim* < *bin-dim*, Af. *üllir-* < *öldür-* “öldürmek”, Af. *allux* < *al-dıq*, Af. *allat-* “aldatmak”.

16. Azeri Türkçesinde yaygın biçimde görülen Ünsüz ikizleşmesi, Afşar Ağzında da geniş ölçüde görülür: Af. *ayyiri* < ET *adriğ* “ayrı”, Af. *ginniz* < ET *küntüz* “gündüz”, Af. *appar-* < *apar-* “getirmek”, Af. *aşşar eyle-* “aşkar eylemek”, Af. *ikki* < ET *éki* “iki”, Af. *yetti* < ET *yeti* “yedi”.

Türkiye Türkçesinde ve Azeri Türkçesinde güçlü olan Damak Uyumu, Afşar Ağzında, Farsçanın etkisiyle geniş ölçüde bozulmuştur. Kimi eklerin yalnız kalın ve ince kullanımları vardır: Af. *alti* “altı”, Af. *yaxçi* < *yaxşı* “iyi”, Af. *şikarçi* < *şikarcı* “avcı”, Af. *balani* “çocuğu”, Af. *suyi* “suyu”, Af. *vardi* “vardı”, Af. *oldi* “oldu”, Af. *satiliq* “satılık”, Af. *kalip* “kalıp”, Af. *çixar-* “çıkarmak”.

Dudak uyumu, Afşar ağzında görülmez: Af. *artug* “artık, çok”, Af. *gétirdum* < *getir-di-m*, Af. *vardum* < *var-dı-m*, Af. *vardux* < *var-dı-k*.

Biçim Bilgisi

İsimden İsim Yapım Ekleri:

-liq, -lık, -luq, -lux, -lug, -lix, -: *ogullux* “oğulluk”, *yilliq* “yıllık”, *satilik*; “satılık”, *duqandarlıx* “dükkancılık,

-suz: *susuz*, +çi: *dilän-çi*, *şikarçi*

Fiilden İsim Yapım Ekleri:

-(u)g: *tayag* “dayak, destek”; *artug* “artık”

-(X)g: *agrı-g* “ağrı”, *sorag* “soru”; *işa-q* “işek, ürün”

-(X)x: *buyr-u-x* “buyruk”

-tı: *agar-tı*

Fiilden Fiil Yapım Ekleri:

-a: *uni-* < *oyna-* “oynamak”

-ar/-ir/ -ur: *çixar-* “çıkarmak”; *geçir-* “geçirmek”; *bışur-* “pişirmek”

-(I)l: *tapıl-* “bulunmak”; *yorul-* “orulmak”; *seçel-* “seçilmek”

-dür: *sındır-* “kırmak”; *eldir-* “öldürmek”; -lür (<-dür): *öllür* “öldürmek”; *duldur-* “doldurmak”

-t: *çixart-* “çıkartmak”; *allat-* (< *aldat-*) “aldatmak”, *oturt-* “oturtmak”, *gopart-* “kopartmak”; *çagart-* “çağdırtmak”

-ş: Af. *soriş-* “;Af. *allaş-* < ET *elikleş-* “savaşmak”; Af. *araş-* “araşmak”, *yetiş*

-n: *uzan-*

İsimden Fiil Yapım Ekleri

-la: *bağış-la-*, *bag-la-*, *diş-la-*, *ogur-la-* “çalmak”, *bag-la-* “bağla-“, *dişlä-* “dişlemek”, *gezlä-* “gözlemek”

-el: *düzäl-*;

-at: *boşat-*

Karşılaştırma

Azeri Türkçesinde olduğu gibi Afşar ağzında da -raq/-rax ile kurulur. *artux-tar* < *artuqram*, *yey-tar* < *yegraq*, *mändän pakizerax*, *yahşirax*.

Çokluk

Azeri Türkçesinde -lAr ekiyle karşılanan çokluk Afşar ağzında -lAr/-lA ekleriyle karşılanır: qardaşlar, “kardeşler”, ärlar “adamlar”, işlär “işler”, öyla “evler”, kişila “kişiler”.

İsmin Durum Ekleri:

İlgi durumu: -ın/-in/-un/-ün/ nin/ nın/nun/nu

Yönelme durumu: -A/ -yA/ -yä -nA/nä -ä/-e

Belirtme durumu: -ı/-i/-u/-nı/-ni

Bulunma durumu: -dA/-da/-dä/-lä/-nA

Ayrılma durumu: -dan/-dän/-dA/-nAn/-nan/nän/-nA

Vasıta Durumu: -nAn /-inAn/-inA

İyelik ekleri:

Ekler	äl
1.t.ş. -(X)m	äl-um “elim”
2.t.ş. -u/-uŋ/-y	äl-u “elin”
3.t.ş. -(s)i	äl-i “eli”
1.ç.ş. -(X)mXz	äl-imiz/-ümüz “elimiz”
2.ç.ş. -uz	äl- uz “eliniz”
3.ç.ş. -läri	äl-lari/-läri “elleri”

Fiil Çekimi

Geniş Zaman

Şahıs Ekleri	gäl-
1.t.ş. -am/-äm/ -an/-m	gälläm
2.t.ş. -an/-än/-sa/-sä/-ey	gällän
3.t.ş. ø/-ri	gäliir
1.ç.ş. -ik/-ix/-ax/-äx/-ux/-ak/- ik	gäli'räx
2.ç.ş. -ız/-iz/- siz /-äniz	gälläniz
3.ç.ş. -lar/-lär/-lä	gäli'llä/gälillär

Geçmiş Zaman

Ekler	gäl-
1.t.ş. -dum/-tum/-lim/-rim/-nim	gäldim
2.t.ş. -di/ -diy/-din/-lü	gäldiz
3.t.ş. -di/-du/-ti/-li/-lu	gäldi
1.ç.ş. -dux/-dix/-lux/-dik/-diq	Gäldik
2.ç.ş. -dız/düz/-luz/-lüz/-diniz	Gälmişak
3.ç.ş. -dilä/-lilä/-dilär	Gäldilä

Emir

Ekler	gäl-
1.t.ş. -im/-yim/-üm	gälim
2.t.ş. ø/ -gay/-gana/-asa	gäl!
3.t.ş. -sin/-sun	gälsin
1.ç.ş. ax/-äx/-ak	Gäläk
2.ç.ş. -uz/-ou/-Aniz/-asiz	Gäluz
3.ç.ş. -silä/-ällä/-allar	Gäläsilä

Metatez: Azeri Türkçesinde geniş ölçüde görülen metatezin örnekleri Afşar Ağzında da görülür: Af. yuxu < uyku “uyku”, Af. turpax < toprak “toprak”, Af. yurmux < yumruk

Sayılar: bir// bijä//bijjä “bir”, ikki//iki “iki”, ü:ç “üç”, dö:rt//dert//der “dört”,bäş//béş//beş”, alti “altı”, yäddi//yETti//yETdi “yedi”, säkiz//säkkiz “sekiz”, doquz//doqquz//dogguz, un//o:n, igirmi//iyärmi “yirmi”, ottuz//ottu “otuz”, qırx//gırx “kırk”, alli “elli”, altmuş “ altmış”, yETmiş “yetmiş”, doxsan “doksan”, yiz “yüz”, girxiüç “kırk üç”, alli u ottuz “seksen”, dert alli “iki yüz”, dert yiz “dört yüz”, bir mün//bir ezar < Far. hezar “bin”.

Sıfatlar

Afşar ağzında bijä ve neçä sıfatlarının kullanımı farklılık gösterir: bijä at “bir at”, neçä gin “kaç gün”.

Zamirler

Büyük ölçüde Türkiye Türkçesiyle uyumludur.

Kişi zamirleri: *män//özüm* “ben”, *mänüm//mänim* (*mänim gözüm*) “benim”, *mänim-täkin//mänä// männä* “bana”, *mäni* “beni”, *mändä* “bende”, *mändän//mändädi* “benden”, *mänimnä//männä//mänim kibi //mänim-täkin* “benimle”; *sän* “sen”, *sänin* (*sänin gözün*) “senin”, *sänä* “sana”, *säni* “seni”, *sändän* “senden”, *sänin içində* “sende”, *sänindän* “seninle”, *sänin saxti* “senin gibi”; *o* “o”, *unin* (*unin gözi*) “onun”, *una* “ona”, *uni* “onu”, *undän* “ondan”, *unin içində* “onda”, *unindän* “onunla”, *unin saxti* “onun gibi”; *biz/bizlär* “biz”, *bizum* (*bizum gözlarumuz*) “bizim”, *bizä* “bize”, *bizläri* “bizi”, *bizlär içində* “bizde”, *bizumdän* “bizimle”, *bizlarum saxdi* “bizim gibi”; *siz* “siz”, *sizin* (*sizin gözläriniz*) “sizin”, *sizä* “size”, *sizläri* “sizi”, *sizdän* “sizden”, *sizin içində* “sizde”, *sizindän* “sizinle”, *sizlär saxdi* “sizin gibi”; *ola//ullar// ulä//ular* “onlar”, *ulärin* (*ulärin gözläri*) “onların”, *ularä* “onlara”, *ulariya* “onları”, *ulardän* “onlardan”, *ularin içində* “onlarda”, *ularindän* “onlarla”, *ularin saxdi* “onlar gibi”.

İşaret Zamirleri: *bo* “bu”, *bunin* (*bunin gözi*) “bunun”, *buna* “buna”, *buni* “bunu”, *bunna* “bundan”, *bunna* “bunda”, *bununa* “bununla”, *bunu taki* “bunun gibi”

Dönüşlülük Zamirleri: *éz/yéz/öz* “kendi” *özim//üzim* “kendim”, *özü//üzü* “kendin”, *özi //üzi* “kendisi”, *özümüz//üzümüz* “kendimiz”, *özüz//özüz//üzüz* “kendileri”, *özlari//üzläri* “kendileri”, biçimindedir.

Azeri Türkçesinin karakteristik bir özelliğini oluşturan *bilä* dönüşlülük zamiri (*bilä+iyelik ekleri*), kişi zamirlerinin yerine Afşar Ağzında da kullanılır: Af. *biläm* “kendim”, *biläy* “kendin”, *biläse* “kendi”, *biläyez* “kendimiz”, *biläsina* “kendisine”, *biläyin* “kendisini”,

Soru Zamirleri: *kim* “kim”, *kimunä//kiminä* “kiminle”, *kimä* “kime”, *nä* “ne”, *nämä//nässä* “ne”, *hangi//hangisi//hansi* “hangisi”, *bilav* “birisi”, *hamisi* “hepsi”.

İşaret Zamirleri: *bo//bu* “bu”, *bular//bullar* “bunlar”.

Edatlar

Afşar ağzında kullanılan edatlar şunlardır: *kimin*, *kimi*, *içün*, *täkin*, *täkin*, *tä*: *bu gin kimin* “bu gün gibi”, *mänim içün*, *mänim täkin* “benim gibi”, *ay täkin* “ay gibi”, *älim täki* “elim gibi”, *gi:n täkin* “güneş gibi”; *tä shara* “sahraya kadar”.

Söz Varlığı

Akrabalık Adları:

bäbä//boua//pedär//dädä “baba”, *ana//nänä* “anne”, *gardaş* “erkek kardeş”, *baji* “bacı, kızkardeş”
bäbä// bäbäjun “büyükbaba, dede”, *nänäjun//bibi* “büyükanne”, *käkä//ami//amm* “amca”, *oglan*
//uglan “oğlan”, *gız//qız* “kız”, *ämmä* “hala”, *dai//doyi* “dayı”, *dayzä// xala* “teyze”, *kişi* “erkek”,
arvat “kadın, eş”, *är* “koca, eş”, *gälin* “gelin”, *duma//damma* “damat”, *äm-oglı* “amca-oğlu”, *äm-gızı*
“amca-kızı”, *bala//uşşax//uşşag* “çocuk”, *balduz//balluz* “baldız”, *oulat* “torun”, *gaynänä* “kayın
valide”, *gälin* “gelin”,

Organ Adları

baş “baş”, *äl* “el”, *gez //göz“göz”, qabbax* “alın”, *qulax// gulaq* “kulak”, *burn//birn* “burun”, *agz*
“ağız”, *zenah/çänä/ “çene”, boy(u)n* “boyun”, *diş* “diş”, *barmax//burmax* “parmak”, *dırsäy “dirsek”,*
dodax//durax// lab “dudak”, *dırnax//tırnax* “tırnak”, *dil* “dil”, *garn* “karın”, *tük// tü:k//tek* “tüy”, *saç*
“saç”, *döş* “göğüs”, *üz* “yüz”, *diz* “diz”, *gol//bazu* “kol”, *ayag* “ayak”, *gaş* “kaş”, *çene*

Hayvan Adları

a:t “at”, *eşäk* “eşek” *douvar* “davar, koyun sürüsü”, *div* “dev”, *ilan* “yılan”, *siça:n* “sıçan”, *aru//arri*
“arı”, *doñuz//doñquz* “domuz”, *geçi//giçi* “keçi”, *gegarçin* “güvercin”, *devşan* “tavşan”,
guzi//guzzu//gızzi “kuzu”, *qurbaqa//gurbaga//gurvaga//vazzax* “kurbağa”, *xorus* “horoz”, *qoyin*
“koyun”, *i:t//köpäk* “köpek”, *pişäk//pişik//pişşik* “kedi”, *oglag//oglox* “oğlak”, *siçan* “sıçan”, *bäbr*
“kaplan”, *gurt* “kurt”, *bizau* “buzağı”, *tülki* “tilki”, *käyk* “pire”, *kauk//kawk//käkilik* “keklik”,
känä//gänä “kene”, *bit//bi:t* “bit”, *yer gurti* “yer kurtu”, *paşşä//paxşi//paxşa* “sivrisinek”, *tauq//taux*
“tavuk”,

Bitki Adları:

halma//alma “elma”, *ärrik//ärüg//älüg* “erik”, *üzim//yuzum* “üzüm”, *sogan* “soğan”, *buğda*
“buğday”, *arpa* “arpa”, *baqalä//baqıla//baquli* “bakla”, *naxut* “nohut”, *sarımsag* “sarımsak”, *alma*
agaji “elma ağacı”, *çinar* “çinar ağacı”, *alu//allu* “erik”, *zârdalu* “kayısı”, *alubalu* “kiraz”, *şaftalu*
“şeftali”, *üzüm//izim//angur* “üzüm”, *qoz* “ceviz”, *badam* “badem”, *fandug* “findık”, *igdü//şirinjik*
“iğde”, *kaläk//qau:n* “kavun”, *garpuz//qarpuz//xarbuza//tarbuz* “karpuz”, *yarpax* “yaprak”.

Metinler

Afşar-ı Nānakçi

1. Mānim adim Mohammād Yūnus-tur, wa mutalim-i
2. maktab-e, lisä Habibia sınıf-e un varam,

3. Avşarda yévimiz var. Wa sin(-e) män ondoquz yili var.
 4. Mänim ámim müddát-e on säkiz yilliq Tehranda'ydi wa o bildir
 5. gälmişdi bura. Wa bizlär hamışä xuşvār u xoşsoru(d)-dux
 6. Hamiza biznän birdeydi; wa bir xat bir kuçi ki mindan onda var,
 7. biri o(n) bir illä. Yaxçi. Genä gildix hamışa xoşxandän vardux.
 8. Wa män bir pirogram bullardan vardi: här gin iki bajaya dér
 9. baja bu yan çıxardim u tā taqribän säkiz baja ya doquz baja açan
 10. balani gétirdum wa geri varir idim. Hatta ara vaxti ki vardi.
 11. bular, män vardum (m)u, yaxçi, ginnimiz yaxçi gäçirdi.
 12. Vaxti ki, bular geri gitti, tāwan biz xun-jigär oldux.
 13. program tutmuşdux, wa säkiz baja açan sinäma gidärdik
 14. wa sinämadan ha yiräk ye(v)imizä, tam işdix; Şarnau gälärdik.
 15. ya farz elä buraya ezgä gälärdik.
 16. Tamam birlä wä bu gin kimin ki, ginnimizi biz gäçirirdik.
 17. Rūze bir gin täsmim allux biz gardaşlar, ki vagat
 18. Pagman'a gidäk.
 19. Wa bir gin Cuma gini tasmin allux. Alti baja yuxudın durdux;
 20. tā yetti baja, säkiz baja açan biz ezimizi yixidux.
 21. qaynadan tamam-zadi elix; wa burdan
 22. ham zadalar, gitdix Pagman'a.
- Doerfer, G.(1989): *Südoghusische Materialien aus
Afganistan und Iran*, s. 88-89 (Afşar-Kabil).
- Benim adım Muhammed Yunus'tur, ve
Habibe Mektebi'de 10. Sınıfa gidiyorum, ve filan
Afşar'da evimiz var. Ve ben on dokuz yaşındayım*

*Benim amcam on sekiz yıllık süreyle Tahran'daydı ve geçen yıl
O buraya geldi. Ve bizler daima mutlu ve neşeli idik.
Hamza bizimle beraberdi; ve bir ? ki ? onda var
Onbir yaşında biri ar onda. İyi! Yine güldük ve daima eğlendik.
Ve benim bir programım bunlarla var-idi, her gün saat 2 ila 4'te
8'e kadar veya 9'a doğru geri gETirip bırakıyordum, geri gidiyordum.
Ben orada olduğum zaman, iyi, günümüz iyi geçerci.
Onlar geri döndüğünde biz üzüldük ve ayrıldık oradan
Herkes, hepimiz ayrıldık. Biz şimdiye kadar üzüldük.
Allah bilir ki bu böyle oldu; ve biz her gün
Bir program uyguladık, ve saat 8'e doğru sinemaya giderdik
Ve sinemadan evimize gittik ve evimizde çorba içtik, Şehr- new'e giderdik.
Ve farz edilmeli ki başka bir zaman tekrar buraya geleceğiz.
Hep birlikte, bugünkü gibi günümüzü geçireceğiz.
Günün birinde biz kardeşler Pagman'a (Kabil yakınlarında bir yer) gidelim, (diye kararlaştırdık).
Ve günün birinde, bir Cuma günü saat 'da uykudan uyandık, saat 7'ye kadar, 8'e doğu yıkandık.
Herkesi yanımıza aldık, buradan
Hep birlikte gittik Pagman'a.*

Text aus Şahrak

Birä bi pädişaydi, bir gız var idi. Kakasinnan bir oğlan var-idi, İbrahim.

Ulä äm-gızı äm-oğlı, birbirinä gidillä mektäbä. Dedi: äm-gızı, varıj mänä! Sän böhök olduyam boyn äg, ney-mänä! Dedi: män äloüä-bär-äm sänä kimä ärä gidäm? Ula birbirinä bir ahz goydila. Tā böhök oldi, pädişä tämmä hejcum etdi. Vāzir oğlı xastegār oldı gızına. Bō gızını Şirini verdi- vāzir oğlana. Şirini verdi- vāzir oğlana, äm-oğlı yetişdi bēläsinä, dedi: äm-gızı! Dedi bali. Dedi: sänmäni-nä va'dä goydın birbirinä-ki, ärä gidän mänä. Dedi: vallā, män bilmiräm ki, babam tāmār-rod ämrinä (e)dim; ammā män bu géja, yarı géja, gälim. Sän öylädä yatäränj. Minnim bir äti göstäräm. Minnim äta sän nä min bi äta, tā ferär edäk gidäk. Bir şährä daha ayyiri gidäk birbirä. Äm-oğlı dedi ossun, gänä gäldi, fekr etdi

dedi: xōb! Äm-gızı häm şâyät äm-oğlını, vâzir-oğlını artug issâsin. Mändän dārâğdı, pākizärâğdı, allatdı mäni. Gitmädi. Olada bir çopan va'rdi- (adı)İbrahim'di. Gâldi, daua'ri dagutdı, gördi, gezdi. Dedi: bu gejä burda galläm. Sähär ki oldi gidäräm. Dovari ki çagartdum, o yannän bir çöräg götüräm, gidäräm. İbrahim gâldi, yatdisär töylädä, bu İbrahim-Kor. Am gizi häm yari ge-j-gizi kiferari ossun-gâldi, iki (?) zinlädi, bir hurjin tärkäm pul götürdi, jävahirat götürdi, çagurdi: İbrahim! Dedi: bali. Dedi: Vaxri. Min ata da gidäk!

Doerfer, G.(1989): *Südoghische Materialien aus*

Afganistan und Iran, s. 256-257.

Bir zamanlar bir padişah (vardı), onun bir kızı vardı. Kardeşinin bir oğlu vardı-İbrahim. Onlar, amca-kızı, amca-oğlu, (her iki kuzen) birlikte okula giderler. (İbrahim) dedi: amca-kızı büyüdüğünde benimle evlenmek ister misin! (Kız) dedi: senden başka kiminle evlenirim? Onlar birbirine söz verdiler. Büyüdüklerinde padişah onlara hücum ETTi. Vezirin oğlu kızı istedi. Bu kızını, Şirini, verdi vezir oğluna. Şirini vezir oğluna (verdiğinde), amca-oğlu kıza gitti ve şöyle söyledi: amca-kızı! Dedi: evET. Dedi: Sen benimle söz leştin, ki benimle evleneceksin. Vallahi, babamın emrine karşı gelip gelemeyeceğimi bilmiyorum. Fakat bu gece, gece yarısına doğru sana geleceğim. Sen ağılda uyursun. Bir ata bineceğim, atı sana göstereceğim, bir ata bineceğim, sen de bir ata binersin. Böylece kaçalım, gidelim. Gel, birlikte başka bir şehre gidelim. Amca-oğlu dedi: “olur” ve geri geldi, düşündü ve kendi kendine şöyle dedi: “ Peki, ya amca-kızım vezirin oğlunu benden daha çok severse. O benden daha varlıklı ve daha seçkindir. O beni yanılttı.” Gitmedi.

Onların bir çobanı vardı. (Adı) İbrahim'di. Çobanın bir gözü kördü. Geldi koyunları dağıttı ve (geç olduğunu) gördü, gezdi. Dedi: “Bu gece burada kalmak istiyorum, sabah olunca giderim”. Sürüyü dışarıya çıkarır çıkarmaz, bir parça ekmek alırım, buradan giderim. İbrahim, geldi ve ağıla uyumak için uzandı. Bu bir gözü kör olan İbrahim'di. Kaçmak zorunda olan amca-kızı da gece yarısı geldi ve İki tane ag(?) zinledi ve para ve mücevherle dolu bir çuval gETirdi. “İbrahim!” Diye seslendi. (İbrahim) “EvET !” dedi. Kız: “Şimdi bin ata gidelim.”

Kaynakça

- Barutçu Özönder, F. Sema (2002). İran ve Türkler. *Kök Araştırmalar*. C. 6, S. 2, s. 101-122.
- Britannica World Data (1998). Britannica Book of the Year 1998.
- Bosnali, Sonel (2007). İran Azerbaycan Türkçesi Toplumdilbilimsel Bir İnceleme *Dil ve Edebiyat Dizisi*. İstanbul: Kebikeç Yayınları. S. 7.
- Bozkurt, Fuat (1977).Kabil Avşar Ağzı. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. s. 205-261.
- Bozkurt, Fuat (2002). Türklerin Dili. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Caferoğlu, Ahmet (1966). İran Türkleri. *Türk Kültürü*. S. 50, s. 127-128.
- Caferoğlu, Ahmet (1988). Güney Azerbaycan. *Belgelerle Türk Tarih Dergisi*. S. 35, s. 48-49.
- Dankoff, Robert; Kelly, James (1985). Muhmud al-Kaşgari. *Compendium of The Turkic Dialects*. Harvard University Printing Office. S. 1.
- Doerfer, Gerhard (1969). İranda Türk Dilleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. S. 1.
- Doerfer, Gerhard; Hesch, Wolfram (1989). Südoğhüsische Materialien aus. Afganistan und Iran. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Doerfer, Gerhard (2006).İrano-Turkic (yay. Johanson, Lars. & Bulut, Christiane) *Turkic- Iranian Contact Areas- Historical and Linguistic Aspects*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag. s. 93-113.
- Ebulgazi Bahadır Han (1957). Şecere-i Terākime. Taşkent: Özbekistan Bilimler Akademisi, Şarkşinaslık Enstitüsü, Samenov, A. A. Sobranie Vostoçnih Rukopisey Akademi Nauk Uzbeskoy SSSR I. Kayıt Numarası: 171, (65a-106a).
- Eker, Süer (2008). Farsçanın Kısacında Güney Azerbaycan Türkçesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. S. 9, s. 187.
- Johanson, L. (1998). The History of Turkic (yay. Johanson, L. & Csató, É. Á.). *The Turkic languages*. London & New York. s. 81-12.
- Karadeniz, Yılmaz (2012). İran Tarihi (1700-1925). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Kaya, Adnan Menderes, v.d. (2013). Türkiye Dışındaki Ülkelerde Avşar Varlığı. *Avşar Kültür Coğrafyası ve Halk Kültürü*. Ankara: Birkan Yayınevi.

Kaya, Adnan Menderes (2004). Avşar Türkmenleri. Kayseri: Geçit Yayınları.

Ligeti, L. (1960). Afganistan Avşarlarının Dili Üzerine. *Türk Dil Kurultayı. Bildiriler 1957*. Ankara. S. 8, s. 57-64.

Köprülü, Fuat (1979). Avşar. *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul. S. 2, s. 27-37.

Lockhard, Laurance (1938). Nadir Shah. London.

Mahmud-El Kaşgari (1982). Türk Şiveleri Lügati (Divanü Lügat-it Türk) İnceleme Tenkidli Metin (İngilizce Tercüme, Dizinler: Robert Dankoff; yay. James Kelly). Harvard Üniversitesi Basımevi.

Oberling, Pierre (1998). Afshar. *Encyclopedia Iranica*. California. S. 1, s. 582-586.

Oğuznâme Destanı (1998). İstanbul: Ahmet Veli Menger Vakfı Yayınları.

Petrosfesky, İ. P (1949). Ocerki po İstorii feodalnih otnoşeniy v Azerbaydjane i Armenii v XVI. *Nacle*. Leningrad. S. 19, s. 94.

Reşidüddin Fadlullah (1338). Camiü't-tevarih I (yay. Behmen Kerimi). Tehran.

Sarisman, Sadık (2002). İran Avşarları ve Türkiye (1914-1917) *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. S. 13, s. 440-453.

Sheil, Lady Mary (1973). Glimpses of Life and Manner in Persia. The New York Times. Newyork: Published by Arno Press.

Sümer, Faruk (1980). Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları (İlavelerle 3. baskı), İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Yayınları.

Sümer, Faruk (1991). Avşar. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul. S. 4, s. 160-164.

Togan, A. Zeki Velidi (1982). Oğuz Destanı Reşideddin Oğuznamesi. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Uzun, Enver (2002). İran Avşarları. *Türkler Ansiklopedisi*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. S. 20, s. 652-657.

Yazicizâde Alî. Tevârîh-i Âl-i Selçuk. İstanbul: Topkapı Sayarı Kütüphanesi, Revan Kitaplığı, Kayıt Numarası:.1391.

Ek1: İran'da Afşarların yaşadığı bölgeler

Ek2: İran Kerman Afşarlarına ait kilim

<http://www.spongobongo.com/her9953.htm>